

Учитель 10

ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ 2015

**НОВЕ
ПРО ПЕНСІЇ**

**ЛЮДЯНОСТІ
ВЧАТЬ У РОДИНІ**

**СЛОВО
В РЕЧЕННІ І МОВІ**
Українська мова

**ПОНЯТТЯ
ЗМІННОЇ —
ДОСТУПНО**
Математика

**ГРАФІЧНИЙ
РЕДАКТОР**
Інформатика,
4-й клас

**КОНТРОЛЬНІ
РОБОТИ**
Українська мова,
літературне читання,
основи здоров'я,
4-й клас

**ЗНАЙОМСТВО
З ОПЕРОЮ**
Музичне мистецтво,
4-й клас

**ХАЙ ВІЧНИЙ
ПАЛАЄ ВОГОНЬ!**
Сценарій свята

*Тулє Осінь рідним містом,
Букети всім дарче з листя*

ЛЮДИНА — НАЙВИЩА ЦІННІСТЬ

Формування ціннісного ставлення до людини

Ольга ТРЕТЯК, канд. пед. наук, старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти, Кіровоградський ОІППО імені Василя Сухомлинського

Усі мріють жити в гуманному суспільстві, не завжди усвідомлюючи, що для цього необхідно виплекати в собі і в юних серцях ціннісне ставлення до людини. У дитини воно формується в процесі розвитку особистості і проявляється у вчинках, реакціях та переживаннях у різних сферах життєдіяльності. Закладка гуманних цінностей відбувається в родині, оскільки батьки є першими вихователями доні чи сина. Вони — головний орієнтир для малюка у виборі моделі поведінки та ставленні до інших людей. Що ж саме у поведінці дорослих має визначальний вплив на виховання дитини? Як формувати шляхетні життєві цінності й що перешкоджає цьому? На ці та інші запитання редакції відповідає автор статті.

Ціннісне ставлення до людини — визнання її найвищою цінністю — проявляється у людяності, гідності, справедливості, толерантності, відповідальності й спонукає до відповідних учинків.

У вихованні ціннісного ставлення до людини велике значення має особистий приклад батьків та інших близьких людей, а також атмосфера, у якій зростає дитина, взаємини між дорослими членами родини і їхнє ставлення до дітей, а також до інших людей. Під час спілкування з рідними у дітей формуються уявлення про себе як людину, особистість, гідну поваги, любові, визнання, а також про інших людей та ціннісне ставлення до них. Отже, саме родина є тим соціальним інститутом, який забезпечує прищеплення юній особистості гуманістичних цінностей.

Дитина наслідує нашу поведінку

Дитина молодшого шкільного віку дуже чутлива й до певної міри навіть залежна від думки дорослих і старших братиків та сестричок. Тому їхня поведінка має бути максимально виваженою, аби справляти на малюка лише позитивний вплив.

Розглянемо детальніше, що саме у поведінці дорослих членів родини має визначальний вплив на формування у дитини ціннісного ставлення до людини.

Ставлення батьків одне до одного. У тих родинках, де батьки з повагою ставляться одне до одного, діти зростають в атмосфері любові та турботи. Тому в них змалечку формуються уявлення про те, що слід поважати думку близької людини, піклуватися про рідних. Наслідуючи поведінку дорослих, діти теж проявляють повагу та увагу до мами й тата. Доцільно з раннього віку збагачувати словник малюків лексемами, які мають відповідне емоційне забарвлення: ніжності, любові, турботи. Так, звертаючись до дівчинки, варто вживати слова *донечка, доця, сонечко, квіточка, помічниця, панночка*; при спілкуванні з хлопчиком — *синочок, синок, голубчик, козак, сокіл*; у розмові з мамою — *матуся, матінка*; з татом — *татко, татусь*. Такі звертання дають змогу кожному відчути себе любимим, потрібним у родині, а це є важливим кроком до виховання у дитини ціннісного ставлення до людини, усвідомлення себе особистістю.

Ставлення дорослих до дитини. Дуже важливо, аби батьки з раннього віку сформували у дітей переконання, що вони є найріднішими, найдорожчими, найважливішими для мам і тат. Що б не зробив малюк, як би не оступився, батьки завжди мають підтримати його, допомогти виправити помилки, знайти правильний вихід із ситуації. Але разом з тим дуже важливо підтримувати дитину в моменти її звершень, розділяти з малюком радість досягнень. Діти, змалечку оточені турботою, увагою і повагою, сприймають такі взаємини як норму, тому в них не виникає потреби самостверджуватись за рахунок приниження інших. Відчуваючи повагу до себе, вони проявляють її у ставленні до оточення.

Стосунки між дітьми у сім'ї. Якщо родина виховує кількох дітей, то в жодному разі не слід допускати проявів дитячого фаворитизму, коли до однієї дитини проявляють більшу любов, ніж до іншої, одну дитину вважають обдарованою, а іншу невдахою, одній дитині створюють усі умови для саморозвитку, а іншій (іншим) — ні. Це спричиняє глибокий конфлікт у стосунках між дітьми, нездорове суперництво і змагання за любов батьків.

Заслужують на увагу батьків і взаємини між старшими й молодшими дітьми. Неприпустимо, аби старші сини та доньки принижували, ображали менших. У малюків, які зазнають насмішок, кепкування на свою адресу з боку старших дітей, формуються комплекси та невпевненість у собі, які дуже важко подолати (іноді це не вдається зробити впродовж усього життя). Надзвичайно важливо привчати малюків піклуватись одне про одного і про інших членів родини. Тому взаємини між дітьми мають завжди бути у полі зору дорослих.

Взаємини батьків з іншими людьми. Оскільки у своїх діях діти наслідують дорослих, то їхнє ставлення до оточення великою мірою залежить від поведінки батьків у соціумі. Якщо мами і тата тепло відгукуються про сусідів та колег, виявляють до них турботу й увагу, то таке ставлення є найкращим прикладом для дітей, привчає малюків відповідно ставитись до оточення і закладає у їхніх душах основи справжнього гуманізму.

Що перешкоджає вихованню гуманізму

Поведінка дорослих може як сприяти формуванню у малюків ціннісного ставлення до людини, так і перешкоджати цьому процесу. Зупинімося детальніше на чинниках, які мають негативний вплив.

Авторитарний стиль виховання у сім'ї. Якщо батьки вимагають від дитини безумовного послуху, відмови від власних інтересів, повного підкорення, то вона не відчуває ціннісного ставлення до себе.

Наприклад

Степанкові шість років, але здається, що хлопчик набагато старший. Він уважно слухає вчителя на уроці, старанно виконує домашні завдання, боїться припуститися помилки, благає вчителя не ставити "поганих оцінок" у щоденник. Удома батько намагається виховувати хлопчика як "справжнього мужика", а тому не надто з ним "панькається": забув винести сміття — у куток; не вивчив уроку — отримай "дозу вітаміну «Р»", або ремінця, тощо. Підійде Степанко до матері, а та лише головою похитає: "Слухайся батька".

Мріяв Степанко грати на скрипці, бо понад усе любить музику. Але тато записав сина на секцію з боксу: "Нехай мужиком росте, а не тюхтієм".

Звісно, хлопчик, який не відчуває поваги до своїх бажань, інтересів, почуттів, без належної поваги ставитиметься до свого оточення, нехтуючи почуттями і потребами інших людей.

Сімейні конфлікти. Непорозуміння між батьками, прагнення, аби дитина стала на бік одного з них, є демонстрацією неприйняття дорослими позиції іншої сторони, проявом неповаги до її думки, небажання зробити крок назустріч. Цілком зрозуміло, що діти будуть наслідувати цю поведінку, проявляти таке саме ставлення до свого оточення.

Надмірна зайнятість батьків. Досить часто дорослі жертвують заради професійної кар'єри можливістю самостійно виховувати дітей. У таких родинах малюки, як правило, добре матеріально забезпечені, але позбавлені батьківського тепла, любові, безпосереднього спілкування. Ці функції перебирають няні та гувернери, а діти зрештою звинувачуватимуть батьків у відчуженості, своїй нереалізованості тощо.

**Батьки люблять природу вчили —
Малюк з птахами подружився.**

(Це та наступне фото надіслав О. Суховірський,
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія)

Приниження гідності дітей. У дівчаток і хлопчиків, які чуять на свою адресу “ледащо”, “дурень”, “забіяка”, “бруднуля”, “нездара” і подібні висловлювання, формується неадекватна самооцінка, що має далекосяжні негативні наслідки.

Зневага до духовних цінностей. У деяких сім'ях постійно лунає критика на адресу інших людей, оцінювання їхніх статків, а не моральних якостей. Така поведінка дорослих часто супроводжується ігноруванням потреб дитини, байдужістю до її інтересів. Подібна атмосфера сприяє виробленню в малюків надмірного інтересу до матеріальних благ, призводить до вибору ними друзів залежно від статків, до знецінення моральних якостей, до грубощів, ігнорування, а часом і проявів жорстокості щодо дітей з незаможних родин.

Фізичні покарання. Насилля в жодному разі не сприяє пробудженню у малюків високих моральних якостей — воно викликає лише ворожість, ненависть та агресію. Дитина, гідність якої принижують, намагатиметься самоствердитися за рахунок приниження інших, слабших дітей.

Надмірна любов. Чимало проблем виникає у сім'ях, де виховують лише одну дитину.

Наприклад

Маринка — єдина дитина у сім'ї. Тому в родині все найкраще лише для Маринки: цукерки, іграшки, сукенки, книжки, розваги. До школи дівчинка пішла з найкращим портфелем, у найкращій формі. Щодня вередувала: “Не хочу сидіти за партою з Васильком, хочу з Лесею!”. Батьки упросили вчительку пересадити Маринку до Лесі. Коли знову: “Не хочу сидіти з Лесею, вона погана. Хочу, щоб мене пересадили до Алінки!”. І так без кінця. Доручили Маринці витерти дошку, дівчинка розплакалася: “Хіба я вам наймичка?”. Дідусь і бабуся — до школи: “Скільки треба заплатити, щоб дівчинку не турбували?”.

Подібне до описаного ставлення з боку дорослих призводить до того, що діти зростають егоїстами і нікого, крім себе, не поважають, не вмють піклуватися про інших, адже звикли тільки споживати увагу та турботу, нічого не віддаючи навзаєм.

Аби запобігти розвитку в дитини егоїзму, батьки мають створювати у родині такі ситуації, у яких малюки могли б учитися про когось дбати, допомагати комусь, тобто проявляти своє ціннісне ставлення до інших у конкретних діях.

Способи діагностики мікроклімату в родині

На жаль, досить часто уявлення батьків про свою роль у житті дитини є хибними, адже, поважаючи авторитет дорослого, не кожен малюк наслідиться висловити якесь зауваження на адресу батька чи матері. Тому для виявлення прогалин у родинних взаєминах можна скористатися ігровими завданнями.

Мам'яїтка

Як виховувати у дітей ціннісне ставлення до людини

- Цінують своїх близьких, ставтеся до них з повагою.
- Намагайтеся в усьому бути достойним прикладом для своїх дітей.
- Виявляйте повагу до гідності дитини. Ніколи не принижуйте її. Не картайте у присутності інших. Не переповідайте її секретів.
- Знаходьте час для спілкування з дитиною. Всіляко показуйте, що вам це приємно. Цікавтеся її життям.
- Виявляйте увагу до дитини і турботу про неї.
- Розмовляйте з дитиною на теми, які її хвилюють. Умійте слухати, не нав'язуючи своєї думки чи свого рішення.
- Завжди радьтеся з дитиною, аби вона відчувала свою значущість, що зробить її більш відповідальною у прийнятті рішень.
- Не забувайте хвалити дитину за її досягнення.
- Про помилки говоріть чемно, без образ, обов'язково нагадуючи про те, що помилку можна виправити, і допомагаючи дитині це зробити.
- Заохочуйте бажання дитини допомогти вам, підтримуйте її ініціативу.

Малювання на тему “Моя сім'я”

Простим і водночас ефективним способом діагностики є створення малюнка на тему “Моя сім'я”. Аналізуючи роботу дитини, варто звернути увагу на те, яке місце на малюнку займають фігури матері й батька, як вони намальовані, з яким виразами облич. Де зображено дитину — близько до матері (батька) чи на відстані? Який сюжет малюнка? Розмірковування над цими питаннями допоможе батькам усвідомити свою роль і місце у сім'ї та ставлення до них дітей.

Гра “Дочки-матері”

Можна запропонувати дітям зіграти ролі батька і матері у той час, коли дорослі гратимуть ролі дітей. Такий обмін ролями є своєрідним індикатором психологічного клімату в родині. Примірюючи на себе роль батьків, діти наслідують особливості їхньої поведінки, манеру спілкування тощо. Проаналізувавши дії малюків, дорослі мають змогу зробити висновки про власні помилки і намітити шляхи покращення атмосфери у сім'ї.

**Наш змій, мов птах, ширяє понад лугом.
Сестричці я й за нянечку, й за друга**

Гра "Скринька побажань"

Упродовж кількох днів кожен член сім'ї має право за потреби покласти до поштової скриньки конверт з листом, у якому висловлює свої побажання щодо корекції поведінки когось із членів сім'ї. У визначений день конверти відкривають і всі побажання зачитують уголос. Члени сім'ї дізнаються про ставлення до себе і мають замислитися над своєю поведінкою та спробувати змінити її.

Гра як засіб формування ціннісного ставлення до людини

У процесі ігрової діяльності у молодших школярів формується орієнтація на загальний зміст людських взаємин і стереотипів поведінки через взаємодію, що базується на засадах партнерства чи лідерства. Певна роль малюка у грі орієнтує його на відповідний стиль поведінки і взаємодії. Гра допомагає дітям краще виразити власні почуття, розв'язати внутрішні конфлікти, опанувати правила етикету, отримати досвід конструктивної взаємодії, навчитися позитивно сприймати оточення — усе це є підґрунтям для формування ціннісного ставлення до людей.

Розглянемо детальніше, які прості вправи-ігри можна використати з цією метою як у класі, так і в родинному колі.

Словничок лагідних імен

Педагог пропонує учням скласти "усний словничок лагідних імен". Почати гру можна із сусідів по парті. Вони звертаються одне до одного, називаючи кілька лагідних імен. На наступному етапі діти можуть звернутися таким самим способом до когось іншого з однокласників.

Ця вправа потребує обов'язкового підбиття підсумку. Доцільно проаналізувати з учнями, чи приємно вимовляти і чути лагідні звернення до себе,

чому, а також спонукати дітей послуговуватись подібною лексикою у спілкуванні з оточенням якомога частіше.

Усне малювання "Країна Доброти"

Учитель пропонує дітям уявити чарівну Країну Доброти. Розповісти, які люди у ній мешкають, як вони поведуться, яких правил у житті завжди дотримуються. Така візуалізація сприятиме як розкриттю уявлень учнів про добро і зло, так і закріпленню їх у дитячій свідомості.

Гра "Подаруй радість"

Завданням молодших школярів у цій грі є пошук способів поліпшення настрою іншій людині.

Гра має два варіанти:

- 1) діти називають можливі способи поліпшення настрою;
- 2) розігрують ситуації в парах.

Вправа "Магія добра"

Учасники гри обирають ведучого. Він бере до рук "чарівну паличку", підходить до когось і запитує: "Чим я можу тобі допомогти?" або "Що я можу для тебе зробити?". Реагуючи на прохання, ведучий змахує "чарівною паличкою" й "виконує побажання".

Дорослим слід пам'ятати, що лише через вироблення звичок моральної поведінки, в основі яких лежать доступні дітям моральні поняття, почуття та відносини, можна сформувати гуманістичні моральні цінності і відповідну поведінку молодших школярів, а запорукою цього є насамперед добрий приклад батьків.

Література

1. Бех І. Д. Виховання особистості : підручник / Іван Дмитрович Бех. — К. : Либідь, 2008.
2. Вишневський О. І. Теоретичні основи сучасної української педагогіки : посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Омелян Вишневський. — Дрогобич : Коло, 2003.
3. Постовий В. Г. Тенденції і пріоритети виховання дітей у сучасній сім'ї : монографія / Віктор Григорович Постовий. — К. : Ін-т проблем виховання АПН України, 2006.
4. Савченко О. Я. Навчально-виховне середовище сучасної школи: діалог з В. О. Сухомлинським / О. Я. Савченко // Науковий вісник Миколаївського держ. ун-ту. Педагогічні науки: збірн. наук. праць / Миколаїв. держ. ун-т ім. В. О. Сухомлинського; Редкол.: В. П. Андрущенко, І. Д. Бех, А. М. Богущ та ін. — Миколаїв, 2004. — Вип. 8. — С. 4-9. ●

Анонс

Поради щодо психологічної підтримки дитини при розлученні батьків читайте у наступних числах "УПШ".

Передплатіть журнал до кінця року.
Індекс — 89869